

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 5 (2022), št. 1 / Year 5 (2022), No. 1

Maribor, 2022

Prejeto / Received: 28. 06. 2022

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review article

<https://doi.org/10.54356/MA/2022/OLKS9349>

ARHIVSKO GRADIVO IZ ARHIVA TELEVIZIJE SLOVENIJA KOT VIR ZA PREUČEVANJE ZGODOVINE IN RAZVOJA ARHIVISTIKE OZIROMA ARHIVSKE ZNANOSTI V SLOVENIJI

Aleksander LAVRENČIČ

Radiotelevizija Slovenija, Ljubljana Slovenija

aleksander.lavrencic@rtvslo.si

Izvleček:

Namen prispevka je prikaz posameznih prispevkov iz dnevnoinformativnih in drugih oddaj o delu v slovenskih arhivih. Cilj prispevka je, da se sodobni arhivarji, arhivisti in drugi delavci, ki so zaposleni v arhivih, seznani z načinom dela in s problemi, s katerimi so se ukvarjali arhivski delavci v preteklosti. V ta namen smo pripravili statistični pregled prispevkov, ki so obravnavali tematiko arhivov v letih 1958 do 2022. Poseben poudarek je na digitaliziranih prispevkih iz obdobja 1969–1973. Določeni digitalizirani prispevki o delu v arhivih, ki so dostopni v katalogu Mediateke Radiotelevizije Slovenija, so bili prikazani na konferenci v Radencih. Ob prikazu je bilo preverjeno tudi poznavanje zgodovine arhivistike in arhivske znanosti med udeleženci konference, pri starejših udeležencih pa tudi njihov spomin.

Ključne besede:

arhivi, arhivi v Sloveniji, arhivske znanosti, Radiotelevizija Slovenija, avdiovizualni arhivi

Abstract:

Archival Records from the Archives of Television Slovenia as a Source for Studying the History and Development of Archival Science in Slovenia

The purpose of this paper is to present records from daily news collections and from other programmes about archives and about work in the archives. The aim of the paper is to acquaint modern archivists and other workers, who are employed in archival institutions with the working procedures and problems that archivists have dealt with in the past. For this purpose, a statistical overview of records dealing with archives in the years 1958 to 2022 was prepared. Special attention was paid to digitized records from the period 1969 – 1973. Digitized records about the work in the archives that are available in the catalogue of Mediateka services of Radiotelevizija Slovenija will be presented at the conference (within a limited time). This video presentation will include a test of knowledge of the history of archiving and archival science among all participants, as well as the memory of older archivists.

Key words:

Archives, archives in Slovenia, archival science, Radiotelevizija Slovenija, audiovisual archives

1. Uvod

V naši raziskavi smo poiskali prispevke o arhivih, arhivskih delavcih, arhivskem društvu, arhivistiki in arhivski znanosti, ki jih hrani Arhiv Televizije Slovenija. Namen naše raziskave je prikaz posameznih prispevkov iz dnevnoinformativnih in drugih oddaj o delu v slovenskih arhivih. Cilj raziskave je, da se sodobni arhivarji, arhivisti in drugi delavci, ki so zaposleni v arhivih, seznajajo z načinom dela in s problemi, s katerimi so se ukvarjali arhivski delavci v preteklosti. V ta namen smo pripravili statistični pregled prispevkov, ki so obravnavali tematiko arhivov od leta 1958 do leta 2022. Poseben poudarek smo v raziskavi namenili vsebini digitaliziranih prispevkov iz obdobja 1969–1973. Digitalizirani prispevki o delu posameznih arhivov in Arhivskega društva Slovenije, ki so dostopni v katalogu Mediateke Radiotelevizije Slovenija, so bili prikazani na konferenci v Radencih. Ob prikazu je bilo preverjeno tudi poznavanje zgodovine arhivistike in arhivske znanosti med udeleženci konference, pri starejših udeležencih pa tudi njihov spomin.

Časovno in prostorsko smo bili v raziskavi in predstavitvi prispevka na konferenci omejeni na krajše obdobje štirih let, bralcem revije Moderna arhivistika in udeležencem Mednarodne konference Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja v Radencih 2022 pa bomo poleg podrobne predstavitve digitaliziranih dnevnoinformativnih prispevkov iz obdobja 1969–1973 (bralcem samo v pisni, udeležencem konference pa tudi v video obliki) posredovali še informativne podatke o vsebini posameznih prispevkov v obdobju od leta 1966 do 1989 in informativne statistične podatke o številu prispevkov o arhivih, arhivistiki, arhivski znanosti, arhivskih društvih, zborovanjih, konservatorstvu in restavratorstvu ter spremembah arhivske zakonodaje kot tudi vseh drugih temah, povezanih z arhivi v letih 1989–2013 (računalniško vodene evidence arhivskega gradiva na analognih video nosilcih) in od 2013 do 2022 (računalniško vodene evidence izvirnega digitalnega gradiva).

Bralcem revije Moderna arhivistika se opravičujemo, ker nam časovni roki niso dovolili, da bi še v tem prispevku prikazali tudi rezultate poznavanja arhivskih postopkov, stavb in oseb, ki so povezane z zgodovino slovenske arhivistike.

Posnetki o arhivih na filmskem traku 1969–1973

Pri izboru prispevkov za predstavitev smo upoštevali dostopnost pisnih virov in nemih prispevkov oziroma opremljenost filmskega prispevka z zvočnim trakom, poleg tega pa tudi samo povednost video vsebine. Kot prvega smo izbrali prispevek o Državnem arhivu Slovenije avtorja Boruta Plavšaka¹ (TV Dnevnik 21. 6. 1969):

»Ko je abbe Gabrijel Gruber pred skoraj 200 leti prišel na pogorišču jezuitskega kolegija graditi svojo palačo, pač ni mislil, da bo ta mojstrovina poznobaročne arhitekture čez mnoga leta sprejela pod svojo streho eno temeljnih nacionalnih inštitucij – Državni arhiv Slovenije. Tu hranijo dokumente in ostalo arhivsko gradivo, ki izpričuje zgodovinsko preteklost majhnega naroda, ki je uspel ohraniti svojo samobitnost skozi stoletja tuje nadvlade.

Tu je shranjen najstarejši dokument iz leta 1217, ki potrjuje, da je istrski mejni grof Henrik podaril svojega tlačana čevljarja Jakoba in njegove otroke vetrinjskemu samostanu. Prav tako so tu ohranjeni mnogi urbarji in kronike, ki predstavljajo izjemno znanstveno vrednost tudi za raziskovalce izven meja naše ožje domovine. Slovenski arhiv je eden najbogatejših v Jugoslaviji, zlasti pomembno je v njem gradivo o turških

¹ Dolžina prispevka je 2'50" (dve minuti in petdeset sekund). Vsi prispevki, kjer je v popisih označena dolžina, imajo s tema znakoma za dolžino v minutah in sekundah prikazano dolžino tudi v seznamu virov oziroma v samem besedilu.

vpadih, ki ga drugje ni. Seveda pa postarana Gruberjeva palača ne more vštric z zahtevami sodobnega arhivarstva. Dolgoletna želja vseh, ki delujejo v arhivu, in vseh, ki ga znanstveno uporabljajo, da bi stavbo adaptirali, se je v teh dneh izpolnila. Sprejet je bil namreč republiški odlok o petkratni postopni adaptaciji, za katero so po zaslugi izjemnega razumevanja in prizadevanj republiškega izvršnega sveta v glavnem zasigurana tudi finančna sredstva.

Glavni projektant Slovenija-projekta iz Ljubljane ing. arhitekt Janez Trenc, ki je projektiral tudi novo ljubljansko bolnišnico, pripravlja načrte ureditvenih del. Naloga je dokaj težka, saj je bilo treba spomeniško-varstvene ozire uskladiti z zahtevami sodobne arhivske službe. Arhitektonsko jedro Gruberjeve palače bo ostalo po rekonstrukciji seveda neokrnjeno. V prostornih sobanah tega dela bodo uredili upravni del arhiva. Najlepše prostore pa bodo odprli javnosti, saj bodo tu odprli stalno razstavo. Potem si bo tudi mogoče ogledati prelepo kapelo s Kremser - Schmidtovi freskami. Prenovljeni prostori pa bodo primerni tudi za posebne kulturne prireditve.

Adaptacijska dela bodo najprej pričeli na traktu ob Rožni ulici, ki ne predstavlja nikakršne spomeniške vrednosti, zato ga bodo temeljito predelali. Tu bo že do letošnje zime zrastel novi objekt, namenjen hrambi arhiva. Pri načrtih so upoštevali evropske normative, tako da bomo dobili sodobne arhiv, katerega kapacitete so preračunane za potrebe nadaljnjih dvajsetih let.«

Naslednji prispevek je iz oddaje Po Sloveniji. Dnevnoinformativne oddaje Po Sloveniji so za kratek čas od uvedbe slovenskega TV Dnevnika 15. 4. 1968 nadomestile dnevnoinformativno oddajo TV Obzornik z novicami iz Slovenije. Od 25. 4. 1968 do 31. 12. 1969 so gledalci lahko spremljali 161 dnevnoinformativnih oddaj Po Sloveniji, od 5. 1. 1970 dalje pa ponovno TV Obzornik (FSDX, 1968-1973). Gledalci so se lahko seznanili z delom v Pokrajinskem arhivu Nova Gorica oziroma v Zavodu za varstvo arhivskega gradiva² (Po Sloveniji, 10. 11. 1969):

»V Novi Gorici že dalj časa deluje Zavod za varstvo arhivskega gradiva, ki skrbi za ureditev in shrambo arhivskega gradiva delovnih organizacij novogoriške, ajdovske in tolminske občine. V prostorih zavoda je največ dokumentov in spisov bivših okrajev Idrija, Tolmin in Gorica, zanimivo pa je tudi gradivoupravnih občin iz časov Avstrije in Italije. Arhivarji so zelo ponosni tudi na pogodbe, ki jih je po zemljiški odvezi 1850 izdal zadnji tolminski veleposestnik Kremer. Seveda pa novogoriški arhivarji ne urejajo samo starih dokumentov, ampak tudi najnovejše gradivo. Zavzemajo se tudi za ureditev arhivov v upravnih organih in gospodarskih organizacijah ter za študijsko in publikacijsko obdelavo gradiva.«

Leto pozneje so gledalci v prispevku Srečka Kavčiča (TV Obzornik, 21. 4. 1970) spoznali delo v Piranskem mestnem arhivu:

»Piranski mestni arhiv, ki je med najstarejšimi in najbogatejšimi v Sloveniji, bo moral dobiti nove prostore. Utesnjen v poslopju, v katerem je Pomorski muzej Sergeja Mašere, danes ne more v redu opravljati svojega poslanstva.

Piran je edini med istrskimi mesti ohranil skoraj ves svoj mestni arhiv od 1173. leta dalje. Najstarejša listina, ki jo hrani, je darovnica oglejskega patriarha Ulricha – z letnico 1173, s katero je le-ta daroval nekaj posestev s piranskega ozemlja samostanu Beligni. Druga velika dragocenost arhiva je nad 2000 pergamentnih listin, med njimi nekaj doževih pisem – dukafov. Potem je tu okrog 10000 testamentov, precej je solinarskega arhiva, gradiva o ribištvu in drugih dokumentov iz časa beneške vladavine. Zlasti je omembe vreden arhiv iz 13. stoletja, v katerem je več mirovnih pogodb, ki so jih Pirančani

² Avtor prispevka ni naveden, verjetno je bil avtor dopisnik Marjan Drobež.

sklenili s sosednjimi istrskimi mesti, iz 14. stoletja pa datirajo mestni statuti, ki pričajo o visoki organiziranosti srednjeveškega Pirana.

V mestnem arhivu je danes le del gradiva, in to iz obdobja od leta 1793 do leta 1813. Novejši del arhiva pa je že na občini in v raznih podjetjih. Prav bi bilo, da vse te dragocenosti združili na enem prostoru. Za to pa bi bilo potrebno, da končno dodelijo arhivu primerne prostore, za katere se bori že več let, podobno kot se bori za primerne prostore tudi marsikateri arhiv v Sloveniji.»

Dve leti pozneje je Marjan Drobež (TV obzornik, 20. 9. 1972) pripravil prispevek o srečanju arhivskih delavcev v Novi Gorici. Zborovanje je bilo posvečeno 25. obletnici priključitve Primorske:

»V Novi Gorici so se zbrali slovenski arhivarji. S tem zborovanjem so dali svoj prispevek proslavam ob 25. obletnici priključitve Primorske Jugoslaviji. Udeleženci tokrat razpravljajo predvsem o arhivih v naših mestih. Najprej so poslušali poročilo o rasti novogoriške občine v 20-ih letih, še posebej o rasti in vlogi Nove Gorice. Ob tem so menili, da bi bilo treba primerjati razvoj Nove Gorice in Velenja, ki je tudi mlado mesto. Zborovanje se bo končalo jutri, v petek pa bodo udeleženci obiskali Beneško Slovenijo.»

Drago Pečko (TV Dnevnik, 8. 5. 1973) je pripravil krajši prispevek o zaščiti filmskega gradiva:

»Predstavniki Arhiva Slovenije in osrednjih filmskih podjetij ter društev so podpisali listino o zaščiti filmskega gradiva. Podpisnike opozarjajo na nepopravljivo škodo, ki je nastala ob neprimernem arhiviranju dragocenih filmskih zapisov. Pri reševanju teh pomembnih zapisov o naši družbeni preteklosti si Arhiv Slovenije, ki je po zakonu tudi sprejel skrb nad filmskim gradivom od današnje spomenice, obeta, da bodo še pravočasno rešili vsa pereča vprašanja, predvsem finančna.»

Na konferenci pa bo predstavljen še krajši prispevek³ (40") o IV. zborovanju slovenskih arhivskih delavcev (TV Dnevnik, 22. 5. 1968):

»Med proslavo skoraj najstarejšega jugoslovanskega mesta Ptuja – prihodnje leto bo praznovalo 1000-letnico svojega obstoja – sodi tudi IV. zborovanje slovenskih arhivarjev v tem mestu. Udeleženci so se včeraj in danes pogovarjali predvsem o objavljanju virov za slovensko zgodovino. Ob tem so se seznanili z delom arhivov in fototekami ter posebej tudi s filmskih arhivom naše televizije. Danes so imeli tudi redni občni zbor Arhivskega društva in ogled mesta. Jutri in pojutrišnjem pa se bodo udeleženci zborovanja udeležili ekskurzije v Blatenski Kostel, Tihany, Szombathely in Slovensko Porabje.»

³ Kot rezerva.

Prispevki o arhivih v obdobju 1964–1989

Prispevke o arhivih bomo podali po kronološkem vrstnem redu. Digitalizirane prispevke in oddaje bomo v besedilu označili z zvezdico (*). Najstarejši prispevek je iz Mestnega muzeja in arhiva v Piranu (TV Obzornik, 24. 2. 1964) o zbirki starih dokumentov in dvestotih pergamentih. Prispevek je dolg 4'20", arhiv pa hrani tudi negativ filma (Piranske listine, KF 1820/1). V letu 1965 sta bila objavljena prispevka o delovnih pogojih v Državnem arhivu (TV Obzornik, 18. 2. 1965*) – krajši prispevek dolžine 30" – in prispevek o filmskih arhivih Triglav filma s pogovorom z Lojzko Omota (dolžina 9'59").⁴

Poleg že zgoraj omenjenih digitaliziranih prispevkov o adaptaciji zgradbe Državnega arhiva (TV Dnevnik, 21. 6. 1969), dela v Zavodu za varstvo arhivskega gradiva v Novi Gorici (Po Sloveniji, 10. 11. 1969), obiska v piranskem mestnem arhivu (TV Obzornik, 21. 4. 1970), zborovanja v Novi Gorici (TV Obzornik, 20. 9. 1972) in podpisa listine o zaščiti filmskega gradiva (TV Dnevnik, 8. 5. 1973), hrani Arhiv TV Slovenija še tri prispevke, ki še niso digitalizirani. Prvi je prispevek o neustreznih prostorih v Državnem arhivu (TV Dnevnik, 18. 11. 1973), dolžina prispevka je 2'30". Film je bil skupaj z zvočnim perfo trakom oddan v postopek digitalizacije in pričakovali smo, da ga bomo lahko predvajali na zborovanju v Radencih. Drugi je prispevek o arhivu v Parizu (Francoska panorama, 1971), tretji pa prispevek iz zbirke oddaj na filmskem traku (Obrežje št. 8, 15. 4. 1970) o Piranskem mestnem arhivu. Zvočni zapis pri oddaji Obrežje je v italijanskem jeziku.

Sledita dva prispevka o zborovanju v Slovenj Gradcu* (TV Obzornik, 25. 9. 1974 in TV Dnevnik I, 26. 9. 1974) z izjavo Marije Oblak Čarni, direktorice Arhiva Slovenije. V naslednjih dveh letih prispevek o novih arhivskih prostorih za ljubljanski zgodovinski arhiv v Škofji Loki (TV Dnevnik I, 9. 1. 1975) in prispevek o informacijsko-dokumentacijskih centrih, arhivih in knjižnicah (TV Dnevnik I, 17. 3. 1975) ter prispevek o novem prizidku, ki so ga v republiškem arhivu odprli ob dnevu arhivarjev* (TV Obzornik, 20. 10. 1976). V naslednjem letu sta bila objavljena ponovno dva prispevka, prvi o Arhivu Slovenije (TV Dnevnik I, 29. 6. 1977) in o zborovanju v Kočevju (TV Dnevnik II, 21. 10. 1977). V letu 1978 je bil objavljen prispevek o razstavi v ljubljanski galeriji Arkade. Objavljeni so bili arhivski dokumenti o obnovi in graditvi v letih 1945 do 1947 (TV Dnevnik I, 6. 11. 1978). V letu 1979 so bili objavljeni štirje prispevki o arhivih in dejavnosti arhivov. Televizija Ljubljana je poročala o razstavi Arhivski dokumenti na škofjeloškem gradu (Ne prezrite, 3. 1. 1979), 80-letnici Zgodovinskega arhiva Ljubljana (TV Dnevnik I, 5. 11. 1979) z izjavama dr. Jožeta Žontarja in Marjana Rožiča, predsednika mestne skupščine, srečanju jugoslovanskih arhivskih delavcev v Novi Gorici (TV Dnevnik I, 15. 11. 1979) in prvič tudi o težavah s prevelikimi količinami papirja, ki so jih reševali v mikrofilmskem centru v Mariboru (TV Obzornik, 26. 7. 1979).

Posnetke arhivskega gradiva od posnetkov najstarejših pisav do knjig popisa iz leta 1754, Uradnega lista SR Slovenije, starih knjig, listin in filmskih posnetkov Ljubljane pred drugo svetovno vojno lahko vidimo v oddaji o popisu prebivalstva iz leta 1981 (Popis 81, 23. 3. 1981). Kot slikovno podlago v oddaji so uporabili tudi posnetke iskanja po kartoteki – bližnje posnetke rok (V znamenju, 14. 5. 1981). Posnetki bodo trajno pričali o načinu arhiviranja in iskanja arhivskih posnetkov v času, ko so se v arhivih šele uveljavljali računalniki. Na tem mestu moramo opozoriti tudi na izobraževalno oddajo tuje proizvodnje (Računalniki: Dopolnjevanje osnovnega arhiva, 11. 2. 1972), ki prikazuje proces, ki ga v računovodstvu opravlja računalnik, predno začne s knjiženjem transakcij: vknjižbe na magnetnem traku s transakcijami sortira v pravem zaporedju. Po mnenju avtorjev oddaje (tuja, sinhronizirana oddaja, 22'30") knjiženje podatkov v popolni arhiv

⁴ Digitalizirana je kopija na kaseti.

predstavlja najpomembnejši del uporabnosti računalnika. V oddaji Ne prezrite so poročali o dnevu arhivov, ki ga je pripravilo Arhivsko društvo Slovenije (Ne prezrite, 22. 10. 1982). V TV Obzorniku 24. 1. 1983 so gledalci lahko spremljali dva prispevka o arhivski dejavnosti.* V prvem so prikazani stari dokumenti, ohranjeno je samo besedilo v pisni obliki brez zvočnega traku, v drugem pa lahko poslušamo izjavo Petra Pavla Klasinca (TV Obzornik, 24. 1. 1983). Oba filmska trakova sta digitalizirana. Tudi iz naslednjega leta sta ohranjena dva prispevka o slovenskih arhivih. Oba prispevka sta tudi digitalizirana. V prvem si lahko ogledamo predstavitev Arhiva SR Slovenije (Zrno do zrna, 18. 9. 1984) in iz popisa prepoznamo, kaj so avtorji prispevka prikazali slikovno: fascikle za dokumenti, delo arhivarjev, hrambo dokumentov, značilne dokumente, med njimi listino cesarja Friderika ljubljanskim meščanom iz leta 1442, velesovski urbar iz leta 1438, grbe kranjskih plemiških družin od leta 1688 dalje, navodilo za zdravljenje iz leta 1835, matične knjige in katastrske mape. V Dnevniku pa je prikazano delo v Zgodovinskem arhivu Celje (TV Dnevnik II, 2. 10. 1984). Poleg teh dveh prispevkov hrani arhiv iz leta 1984 še krajši agencijski prispevek o nemškem zveznem filmskem arhivu v Koblenzu (Spiegel, 1984). Leta 1985 je TV Ljubljana ponovno poročala o posvetu arhivskih delavcev v Radencih. Na digitaliziranem posnetku je tudi izjava dr. Petra Pavla Klasinca (TV Dnevnik II, 11. 4. 1985).

Sledilo je rekordno leto po številu poročanj o arhivih. Leta 1986 je Televizija Ljubljana poročala o Pokrajinskem arhivu Nova Gorica (TV Obzornik, 28. 1. 1986) z izjavo ravnatelja arhiva Matjaža Groblerja in o polaganju temeljnega kamna za gradnjo Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici (TV Dnevnik I, 7. 2. 1986). Ponovno so poročali o seminarju jugoslovanskih arhivistov⁵ z mednarodno udeležbo »Sodobni arhivi« v Radencih (TV Dnevnik I, 2. 4. 1986), dvakrat pa so bili arhivi omenjeni v oddaji kulturnega uredništva Ne prezrite. Maja 1986 so poročali o razstavi dokumentov o delovanju upravnih in pravosodnih organov od leta 1948 do uveljavitve komunalnega sistema v osvobojeni Jugoslaviji leta 1948, ki so jo pripravili v Zgodovinskem arhivu Celje (Ne prezrite, 26. 5. 1986), mesec dni pozneje pa o starih rokopisih iz Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti s posebnim ozirom na Novem testamentu Štefana Kuzmiča iz leta 1771 (Ne prezrite, 18. 6. 1986).⁶ Res bogato leto je zaključil prispevek v oddaji Zrno do zrna o Arhivu Slovenije (Zrno do zrna, 24. 11. 1986). In kot da bi se televizija tega leta izčrpala, lahko med kartotekami arhiva najdemo naslednje leto samo še prispevek o razstavi zgodovinskih dokumentov v galeriji Anteja Trstenjaka v Ljutomeru. Razstavo je pripravil Pokrajinski muzej iz Maribora (Ne prezrite, 14. 1. 1987).

⁵ V popisih je vedno uporabljen termin arhivarjev.

⁶ Napaka pri klasificiranju. Posnetek je voden pod klasifikacijsko oznako za arhive, namesto za knjižnice. Napačno je zapisan tudi priimek pastora, učitelja, pisatelja in prevajalca Štefana Kūzmiča (ok. 1723–1770).

Prispevki o arhivih na kasetah

Zgoraj omenjeni prispevek o razstavi v Ljutomeru pa je tudi zadnja vest iz slovenskih arhivov, ki je ohranjena na filmskih trakovih. Produkcijo in arhiviranje na filmskih trakovih sta zamenjala produkcija in arhiviranje na kasetah, arhivske popise pa popisi v računalniku. Omenimo še nekaj zapisov iz tega prehodnega obdobja, ki so bili izvirno posneti na kasete U-matic in kasneje prepisani na beta kasete, popisi pa prepisani v računalniški program za popisovanje.

Poplava v Novi Gorici je prizadejala veliko škodo gradivu v Pokrajinskem arhivu Nova Gorica. TV Tednik je objavil prispevek z naslovom *Narod naš dokazuje hrani* (TV Tednik, 15. 12. 1983). Odlomek iz celotnega prispevka (14'00") je dostopen za ogled tudi na portalu EUscreen.⁷ Za vse, ki se ukvarjajo z arhivistiko, še bolj pa za specialiste, ki opravljajo delo konserviranja in restavriranja arhivskega gradiva, je prav gotovo zanimivo primerjati postopke, ki so jih tedaj izvajali na oddelku za konservatorstvo in restavracijsko Arhiva Slovenije (TV Dnevnik I, 22. 10. 1984), z današnjimi. Televizijski gledalci pa so si tega leta lahko ogledali tudi razstavo o dejavnosti in razvoju Arhiva Slovenije od ustanovitve do leta 1985 (Ne prezrite, 8. 11. 1985). Temu sledijo trije prispevki iz mednarodnih logov: predstavitev knjižničarjev Kongresne knjižnice v Washingtonu, ki restavrirajo razpadajoče knjige in listine (Zrcalo tedna, 18. 11. 1987),⁸ predstavitev arhiva v zvezi z afero Waldheim (Zrcalo tedna, 12. 2. 1988)⁹ in reportaža o kraji arhivskih dokumentov iz berlinskega dokumentacijskega središča Zehlendorf (Zrcalo tedna, 19. 2. 1988). V tedenskem pregledu notranjepolitičnih dogajanj v takratni Jugoslaviji je bil na kratko predstavljen tudi arhiv Jugoslovanske ljudske armade (Naš utrip, 5. 3. 1988). V osrednjem dnevniku so gledalce informirali o postopkih za pridobivanje socialne pomoči, delu na Skupnosti za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prikazali so delo z računalniki, arhiv, premične police v arhivu, iskanje dokumentov, poleg tega pa še vloge za uveljavitev socialnih pravic in delo na uradu za otroški dodatek (TV Dnevnik, 19. 7. 1988). Gledalci so lahko spremljali tudi obnavljanje cerkve in samostana svete Klare za koprski Pokrajinski arhiv (TV obzornik, 11. 4. 1988). Tega leta je televizija ponovno poročala, tokrat že z 10. posvetovanja »Sodobni arhivi« v Radencih (Dnevnik, 24. 3. 1988), kjer je bilo predstavljeno tudi delo na Oddelku za arhiviranje in dokumentacijo Televizije Ljubljana (Udovič in Omladič, 1988).¹⁰ Katarina Udovič in Staša Omladič sta za predavanje na posvetovanju pripravili tudi videospot (Videospot za Posvet arhivskih delavcev v Radencih 1988 – TV dokumentacija 1969-1989, 8'20"), katerega vsebina je še vedno shranjena v Arhivu TV Slovenija.¹¹ Končajmo ta del predstavitve z zadnjim popisom dejavnosti v slovenskih arhivih v kartotekah Arhiva

⁷ Dostopno na: https://euscreen.eu/item.html?id=EUS_AD528946494E403AA2D75479D1669A4C.

⁸ Posnetek je v katalogu voden pod oznako za arhive in knjižničarstvo ter pod ZDA – kultura, splošno.

⁹ Daljši prispevek v Zrcalu tedna govori o odmevni aferi, ki je takrat pretresla svet. Ugotovili so, da je nekdanji generalni sekretar Organizacije združenih narodov Kurt Waldheim med drugo svetovno vojno kot oficir nemške vojske sodeloval pri vojnih zločinih. V prispevku o aferi Waldheim je prikazan arhiv – police z dokumenti, mednarodna komisija zgodovinarjev, ki je končala svoje delo, izjava avstrijskega kanclerja Franza Wranitzkyja, demonstracije po svetu in izjava Kurta Waldheima o poročilu komisije. Dolžina prispevka je 4'21" (Zrcalo tedna, 18. 11. 1987).

¹⁰ Posnetek je dostopen na portalu EUscreen:

https://euscreen.eu/item.html?id=EUS_89F7713AB86C41E68473FC03948D2D13.

¹¹ Videospot za predstavitev na posvetovanju v Radencih je bil sestavljen iz naslednjih posnetkov:

- panorama Radenci 15. 7. 1969, ČB,
- Radenci, sto let zdravišča, gradnja novega hotela in otvoritev leta 1971,
- Posvetovanje Sodobni arhivi I. 1985 in 1986,
- Dokumentacija TV Ljubljana, arhiv videokaset, MGS-trakov in filmov,
- Nemški zvezni arhiv v Koblenzu in posnetki iz starih arhivskih filmov.

TV Slovenija. Posnetek (TV Dnevnik, 12. 4. 1989) prikazuje podelitev priznanj arhivistom in arhivarjem v Arhivu Slovenije, v kratkem kadru so gledalci lahko opazili tudi Katarino Udovič, ustanoviteljico in dolgoletno vodjo televizijskega arhiva (Prvi dnevnik, 19. 12. 2019).¹²

Po letu 1989 beležimo v vseh zbirkah Arhiva TV Slovenija 350 zapisov o arhivih, od tega 46 posnetkov v zbirki 0vka¹³ (surovo gradivo, agencijske novice), v dnevniški zbirki 190 posnetkov, v zbirki oddaj na magnetoskopskih trakovih in kasetah 69 posnetkov, v zbirki PAM (presneti enopalčni magnetoskopi) 2 posnetka in v zbirki kaset 43 posnetkov. V zbirki izvirno nastalega digitalnega gradiva je od leta 2013 do začetka leta 2022 shranjenih 236 posnetkov o arhivih, dejavnosti v arhivih, arhivistki in arhivski znanost.

2. Zaključek

Naša raziskava je pokazala, da lahko s pomočjo filmskih posnetkov iz Arhiva Televizije prikažemo poseben pregled razvoja slovenske arhivistike, arhivov in arhivske znanosti. Posnetki na filmskem traku so s pomočjo digitalizacije, ki poteka sistematsko za posnetke iz zbirke dnevnoinformativnih posnetkov (KFD), za druge zbirke pa po programskih potrebah, vedno bolj dostopne uporabnikom. To velja tako za notranje uporabnike kot tudi za zunanje. Ohranjeno arhivsko gradivo je zanimivo tudi za raziskovalce in za arhivske ustanove, saj je zelo pripravno za objavo na razstavah – gibljive slike namreč vedno pritegnejo pozornost obiskovalcev. Zato smo se ob pregledu posnetkov odločili, da bomo prednostno digitalizirali posnetke o arhivih na filmskem traku. S tem ne bodo samo postali dostopnejši za uporabnike, ampak bomo zanje tudi zagotovili bolj varno hrambo. Da ne bo spet kdo s prstom kazal, češ, glejte jo, kovačevo kobilo, bosa je.

In prav odločitev za digitalizacijo teh prispevkov nam je omogočila spremembo v predstavitvi. Namesto nemih posnetkov smo za predstavitev načrtno izbrali zvočne posnetke, kot kriterij selekcije pa smo upoštevali skrb za varno hrambo in gradnjo novih arhivskih stavb ter prenovo prostorov za hrambo. Za omenjene posnetke smo se odločili zaradi prisilne izselitve Zgodovinskega arhiva Ljubljana iz stavbe na Mestnem trgu. Predstavljeni so bili naslednji prispevki: Arhivi na Slovenskem – neustrezni prostori (TV Dnevnik 18. 11. 1973), Kako dolgo še utapljanje v papirju – Mikrofilmski center v Mariboru (TV Obzornik, 26. 7. 1979), Osemdeset let Zgodovinskega arhiva Ljubljana (TV Dnevnik, 5. 11. 1979), Novi prostori Pokrajinskega arhiva Nova Gorica (TV Obzornik, 28. 1. 1986), Zgodovinski arhiv v Celju (TV Dnevnik, 2. 10. 1984), samo s fotografijami pa je bilo predstavljeno srečanje Sodobni arhivi 1985 v Radencih (TV Dnevnik, 11. 4. 1985) in srečanje arhivistov v Kočevju (TV Dnevnik, 21. 10. 1977).

¹² Kratek prispevek v njen spomin je dostopen na: <https://365.rtvsl.si/arhiv/prvi-dnevnik/174659649>.

¹³ TV dokumentacija, Sodobni arhivi Radenci 1991, zaklonišče v Kočevski Reki in Gotenici, Nemški zvezni arhiv v Koblenzu, pregled srečanj arhivskih delavcev v Radencih 1985–1997, reševanje Tominškove filmske dediščine, arhivsko skladišče za občutljivo strojno berljivo gradivo v švicarskih gorah, belgijski filmski arhiv, arhivski depoji vatikanske TV, delovni posnetki gradiva, ki ga hrani Arhiv RS, surovo gradivo seminarja Digitalizacija avdiovizualnih arhivov javnih radiotelevizij v organizaciji Izobraževalnega središča RTV Slovenija in Arhiva TV Slovenija, srednjeveški rokopisi žičke kartuzije, pečati in listine celjskih grofov iz Arhiva Slovenije, delovno gradivo za portret Franceta Bučarja, listanje po gradiva Arhiva RS, različne agencijske vesti.

Udeleženci konference so lahko posnetke komentirali, po končanem predvajanju pa tudi pomagali pri prepoznavanju arhivistov, arhivarjev in drugih delavcev, ki so bili zaposleni v arhivih, kakor tudi udeležencev arhivskih zborovanj. Za pomoč pri prepoznavanju se zahvaljujem vsem, še posebej Aleksandri Pavšič Milost iz Pokrajinskega arhiva Nova Gorica. Žal je prevelika časovna omejenost preprečila, da bi se lahko globlje posvetili posameznim posnetkom. Z izkušnjo, ki smo jo pridobili, bi za prihodnja srečanja predvajali samo po en posnetek, ki bi se mu bolj poglobljeno posvetili. Alternativna možnost pa je predvajanje posnetkov na posebnem arhivskem filmskem večeru. S predstavitvami video posnetkov iz Arhiva Televizije Slovenija bomo tako pridobili pomembne izkušnje pri raziskavah o človeškem spominu za izboljšanje kakovosti življenja v starosti in pomoč proti pojavu demence.

3. Viri in literatura

- Francoska panorama, februar 1971, Francoski arhiv v Parizu, OKF 02605/1, 4'19", Arhiv TV Slovenija.
- Kulturna panorama, 2. 6. 1965, Filmski arhivi Triglav filma, Pogovor z Lojzko Omota, 190 metrov, KF 3252, 3252/II, + perfo, Arhiv TV Slovenija.
- Naš utrip, 5. 3. 1988, Arhiv JLA, VKA 271, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 3. 1. 1979, Razstava Arhivski dokumenti na škofjeloškem gradu, KF 11868, color orig. color dub, perfo dub, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 22. 10. 1982, Dan arhivov, KF 13720/II, color film, perfo, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 8. 11. 1985, Razstava o dejavnosti in razvoju Arhiva Slovenije od ustanovitve do I. 1985, VKA 86/4, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 26. 5. 1986, Zgodovinski arhiv Celje pripravil razstavo dokumentov o delovanju upravnih in pravosodnih organov od leta 1948 do uveljavitve komunalnega sistema v osvobojeni Jugoslaviji leta 1948, KFD 5317/26, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 18. 6. 1986, Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti, KFD 5323/22, Arhiv TV Slovenija.
- Ne prezrite, 14. 1. 1987, Pokrajinski muzej iz Maribora je v galeriji Anteja Trstenjaka v Ljutomeru pripravil razstavo zgodovinskih dokumentov, KFD 5371/13, Arhiv TV Slovenija.
- Obrežje, št. 8, 15. 4. 1970, Piranski mestni arhiv, KF 7107 obrač. Film, 7107/I perfo odd. + it., Arhiv TV Slovenija.
- Piranske listine, 1964, KF 1820/1 dub negativ, Arhiv TV Slovenija.
- Po Sloveniji, 10. 11. 1969, Zavod za varstvo arhivskega gradiva v Novi Gorici, 50", KFD 232/10, Arhiv TV Slovenija.
- Popis 81, 23. 3. 1981, Oddaja o popisih prebivalstva, 26'30", KF 12983, color orig. perfo odd., Arhiv TV Slovenija.
- Računalniki: Dopolnjevanje osnovnega arhiva, 11. 2. 1972, 22'30", KF 8013, T: 12934, Arhiv TV Slovenija.
- Spiegel, 1984, Nemški zvezni filmski arhiv v Koblenzu, 2'00", OKF 07178/5, Arhiv TV Slovenija.
- Tednik, julij 1984, Narod naš dokaze hrani – poplava v Pokrajinskem arhivu Nova Gorica, 14'00", VKA 34, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 24. 2. 1964 200 piranskih pergamentov, 4'20", KF 1699/11, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 18. 2. 1965, Državni arhiv – delovni pogoji, 30", KF 3089/10, Arhiv TV Slovenija.

- TV Obzornik, 21. 4. 1970, Obisk v piranskem mestnem arhivu, 1'35", KFD 413/4, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 21. 4. 1970, T:10209, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 20. 9. 1972, Kongres arhivarjev v Novi Gorici, 40", KFD 1309/I, 2, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 25. 9. 1974, Zborovanje arhivarjev Slovenije v Slovenj Gradcu, 1'10", KFD 2072/2, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 20. 10. 1976, Ob dnevu arhivarjev so v republiškem arhivu odprli nov prizidek, 35", KFD 2848/8, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 26. 7. 1979, Kako dolgo še utapljanje v papirju – mikrofilmski center v Mariboru, 2'22", KFD 3864/2, 2 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV obzornik, 24. 1. 1983, Napoved o arhivski dejavnosti, posnetki starih dokumentov, 1'26", KFD 4948/II, 8, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 24. 1. 1983, Slovenski arhivarji, izjava Peter Pavel Klasinc, 2'06", KFD 4948/II, 9, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 12. 4. 1985, Zgodovinski arhiv Ljubljane, 1'15", KFD 5226/26, 26 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 28. 1. 1986, Pokrajinski arhiv Nova Gorica, izjava Matjaž Grobler, ravnatelj arhiva, 1'40", KFD 5289/13, 13 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Obzornik, 11. 4. 1988, Obnavljanje samostana Sv. Klare za koprski Pokrajinski arhiv, 1'05", VKA D 129/7, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 21. 6. 1969, Državni arhiv Slovenije v Ljubljani, sprejet je bil republiški odlok o postopni adaptaciji zgradbe, 2'50", KFD 72/8, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 8. 5. 1973, Predstavniki arhiva Slovenije so podpisali listino o zaščiti filmskega gradiva, 35" KFD 1547/6, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 18. 11. 1973, Arhivi na Slovenskem – Državni arhiv, neustrezni prostori, 2'30", KFD 1752/3, 3 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 26. 9. 1974, Zborovanje arhivarjev, Marija Oblak Čarni, 2'00", KFD 2073/I, 5, 5 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 9. 1. 1975, Novi arhivski prostori za ljubljanski zgodovinski arhiv v Škofji Loki, 2'10", KFD 2178/I, 4, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 17. 3. 1975, Informacijsko-dokumentacijski centri, arhivi, knjižnice, 2'30", KFD 2246/II/2, 2 a, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 29. 6. 1977, Arhiv Slovenije zunanji in notranji posnetki, 2'34", KFD 3105/II/7, 7 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik II, 21. 10. 1977, Zborovanje arhivarjev v Kočevju, 2'25", KFD 3219/II, 3, 3 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 6. 11. 1978, Arhivski dokumenti o obnovi in graditvi v letih 1945 do 1947, razstava v ljubljanski galeriji Arkade, 1'43", KFD 3602/II/3, 3 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 5. 11. 1979, 80 let zgodovinskega arhiva Slovenije, KFD 3966/I, 3, 4, 4 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 15. 11. 1979, V Novi Gorici so se sestali arhivski delavci iz vse Jugoslavije, 1'00", KFD 3976/I, 3, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik II, 2. 10. 1984, Zgodovinski arhiv v Celju, 1'45", KFD 5168/15, 15 a perfo, Arhiv TV Slovenija.

- TV Dnevnik I, 22. 10. 1984, Arhiv Slovenije, oddelek za konservatorstvo in restavracijsko, 1'35", VKA D 27/10, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik II, 11. 4. 1985, Posvet arhivskih delavcev v Radencih, 1'10", KFD 5226/20, 20 a perfo, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 7. 2. 1986, Nova Gorica, položili temelj za gradnjo Pokrajinskega arhiva, 1'00", KFD 5291/19, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik I, 2. 4. 1986, Radenci, seminar jugoslovanskih arhivarjev »Sodobni arhivi« z mednarodno udeležbo, 45", KFD 5304/20, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 24. 3. 1988, 10. posvetovanje Sodobni arhivi v Radencih, VKA D 126/9, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 19. 7. 1988. Socialne pomoči, VKA D 144/4, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 12. 4. 1989, Arhiv Slovenije, podelitev priznanj, VKA D 207/10, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 21. 6. 1969, T: 9086, Arhiv TV Slovenija.
- TV Dnevnik, 8. 5. 1973, T: 14798, Arhiv TV Slovenija.
- Udovič, K. in Omladič, S. (1988). Televizija Ljubljana, ustvarjalec novih nosilcev informacij. V: P. P. Klasinc (Ur.), Sodobni arhivi '88: referati s posvetovanja v Radencih od 23. 3.-26. 3. 1988 (str. 93-98). Maribor: Pokrajinski arhiv.
- V znamenju, 14. 5. 1981, KFD 4519/III/3, Arhiv TV Slovenija.
- Videospot za Posvet arhivskih delavcev v Radencih 1988 – TV dokumentacija 1969–1989, 8'20", VKA 01221, Arhiv TV Slovenija.
- Zrcalo tedna, 18. 11. 1987, Kongresna knjižnica v Washingtonu, VKA 01051, Arhiv TV Slovenija.
- Zrcalo tedna, 12. 2. 1988, Afera Waldheim, 4'21", VKA 01079, Arhiv TV Slovenija.
- Zrcalo tedna, 19. 2. 1988, Reportaža o kraji arhivskih dokumentov iz berlinskega dokumentacijskega središča Zehlendorf, 1'21", VKA 01081, Arhiv TV Slovenija.
- Zrno do zrna, 18. 9. 1984, 18. 9. 1984, Arhivi Slovenije – Arhiv SRS v Ljubljani, 3'29", KFD 5164/II, film in perfo, Arhiv TV Slovenija.
- Zrno do zrna, 24. 11. 1986, Arhivi: Arhiv Slovenije, KFD 5359/IV, color film perfo odd., Arhiv TV Slovenija.

SUMMARY

ARCHIVAL RECORDS FROM THE ARCHIVES OF TELEVISION SLOVENIA AS A SOURCE FOR STUDYING THE HISTORY AND DEVELOPMENT OF ARCHIVAL SCIENCE IN SLOVENIA

Aleksander LAVRENČIČ

Radiotelevision Slovenia, Ljubljana Slovenia

aleksander.lavrencic@rtvslo.si

In our research, we searched for video records about archives, archival workers, Slovenian archival society, and archival science, which are kept in the Television Archives of Radiotelevizija Slovenija. The purpose of our research is to present records about Slovenian archives and work in Slovenian archives in daily news and other programmes of Televizija Slovenija. The aim of the research is to acquaint modern archivists and other workers employed in archives with the way of working and with the problems that archivists have dealt with in the past. For this purpose, we prepared a statistical review of articles dealing with the topic of archives from 1958 to 2022. Special attention in the study was paid to the content of digitized records from the period 1969 – 1973. Digitized records about the archives, work in the archives and activities of the Archival society of Slovenia, which are available in the catalogue of Mediateka services – Digital archives of Radiotelevizija Slovenija, were shown at the conference in Radenci (within a limited time), and the knowledge of the history of archiving and archival science was tested among all participants at the conference, as well as the memory of older participants.

We were limited in time and space in the research and presentation of the paper at the conference to a shorter period of four years (1969–1973). In addition to a detailed presentation of digitized daily informative records from the period 1969–1973, we also provided readers of the scientific journal “Moderna Arhivistika” and the participants of the International Conference of Technical and Content Problems of Classical and Electronic Archiving in Radenci 2022 (for the readers only in writing, for the conference participants also in video form) information about the records in the period from 1964 to 1989 and informative statistical data on the number of records about the archives, archiving, archival science, archival society, assemblies of archivists, conservation and restoration, protection of archives materials as well, changes in archival legislation as all other topics related to archives in years 1989–2013 (computer-catalogued analogue archival materials) and from 2013 to 2022 (computer-catalogued original digital archival materials) in the Archives of Televizija Slovenija until 2022.

We apologize to the readers of the “Moderna arhivistika” scientific journal because the deadlines did not allow us to present the results of the research of the knowledge of archival procedures, buildings and persons related to the history of Slovenian archiving. We will only be able to obtain these results at the conference itself.

This research has shown that with the help of film footage from the Archives of Television could be presented a special overview of the development of Slovenian archiving, archives, and archival science. Original film records are, with the procedures of the process of digitization, which is run systematically for the records from the collection of daily information records (KFD) (for the records from other collection it is performed according to programme requirements), more accessible to users. This applies to both, internal and external users. Preserved archival materials has great value

for researchers and archival institutions, as it is very attractive for exhibitions – moving images always attract attention of visitors. Therefore, when reviewing the records, we decided to digitize the film materials about the archives as a matter of priority. This will not just make them more accessible to the users, but it will ensure safe storage.